

Stefański, Jerzy

Powstanie i rozwój Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego "Cotex" (1973-1985)

Notatki Płockie 30/4-125, 38-50

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

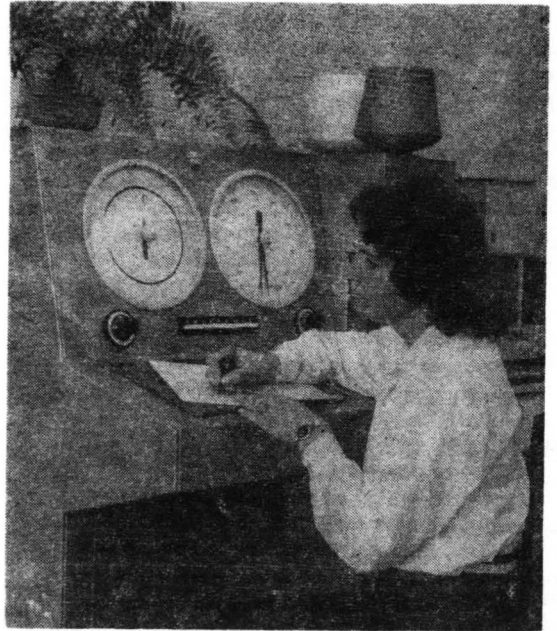
Powstanie i rozwój Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego „Cotex” w Płocku (1973–1985)

O potrzebie wybudowania w Płocku zakładu zatrudniającego przede wszystkim kobiety mówiono już w latach sześćdziesiątych. Istniejące lub rozbudowywane się w tym czasie giganty naszego przemysłu, a wśród nich znany producent kombajnów do zbioru zbóż — Fabryka Maszyn Żniwnych im. M. Nowotki¹ i płocka Petrochemia² — zatrudniały i potrzebowały głównie mężczyzn. Rynek pracy dla kobiet był niewielki, pracowały one głównie w spółdzielczości i handlu.

Przeprowadzone badania kompleksu zagadnień,³ jakie niesie ze sobą wielki przemysł w rejonach uprzemysławianych wykazały, że w mieście istnieje znaczna rezerwa kobiecej siły roboczej. Co druga kobieta nie pracująca miała zamiar podjęcia pracy zawodowej.⁴ Nic więc dziwnego, że w marcu 1968 roku w Łodzi — centrum polskiego włókiennictwa — rodzi się inicjatywa budowy nowego zakładu dziewiarskiego w Płocku bądź Aleksandrowie Kujawskim. Ostatecznie wybór pada na Płock i 30 grudnia tegoż roku minister przemysłu lekkiego powołuje przedsiębiorstwo państwowe — Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Cotex” w budowie w Płocku.⁵ Zarządzenie ministra stanowiło podstawę prawną do powołania kierownictwa zakładu, a także do uruchomienia niezbędnych finansowania.

Rok później na 10-hektarowym placu w rejonie ulicy Wyszogrodzkiej i Granicznej, już na peryferiach miasta, pojawiają się pierwsi budowlani. Była to brygada znanego w mieście Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego „Petrobudowa”, która podjęła się generalnego wykonawstwa inwestycji.⁶ Kredyty na budowę „Cotexu” przyznał Międzynarodowy Bank Inwestycyjny Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej w Moskwie w wysokości 910 mln zł.⁷ Równoległe z prowadzeniem robót budowlanych, latem 1973 r. rozpoczęły się pierwsze dostawy maszyn i urządzeń do utworzonego Ośrodka Szkoleniowego przy ul. Kolegialnej w Płocku. Oprócz dostaw maszyn z Niemieckiej Republiki Demokratycznej, w budowie zakładu uczestniczyły znane i renomowane firmy z Republiki Federalnej Niemiec, Włoch, Holandii, a także Szwajcarii, Hiszpanii i Japonii. Jednocześnie szerokim frontem przystąpiono do przyuczania w zawodzie dziewiarskim. Objęto nim głównie kobiety, gdyż one miały w przyszłości stanowić podstawową część załogi.

W październiku 1973 r. rozpoczął się w Łodzi kurs dla dziewiarzy falowarek i szydełek płaskich.⁸ Niezależnie od tej formy szkolenia utworzono kilka klas o kierunku dziewiarskim w Zasadniczej Szkole Zawodowej CZSP. Powstały również pierwsze zakłado-

Oddane do eksploatacji w r. 1976 Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku wyspecjalizowały się w produkcji wyrobów dziewiarskich dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Od pracy mgr inż. Wiesławy Chyczewskiej (na zdjęciu), kierownika laboratorium zakładowego, pracującej w zakładzie od ponad 10 lat, w znacznej mierze zależy jakość wykonywanych wyrobów

we organizacje społeczno-polityczne oraz kulturalne. W dniu 9 września 1970 r. odbyło się pierwsze zebranie Podstawowej Organizacji Partyjnej, na którym dokonano wyboru I sekretarza tej organizacji w osobie Tadeusza Sady; w dniu 30 kwietnia 1973 r. odbyło się zebranie założycielskie zakładowej organizacji ZMS, której pierwszym przewodniczącym został wybrany Janusz Kacperowski,⁹ a w lipcu tegoż roku załoga wybrała Radę Zakładową Związków Zawodowych, której przewodniczącym został Tadeusz Wojciechowski.¹⁰

Z kronikarskiego obowiązku należy też odnotować powołanie w dniu 11 stycznia 1974 r. pierwszego na terenie Płocka zakładowego koła Stowarzyszenia Włókienników Polskich NOT, liczącego 29 członków, na czele którego stanął Andrzej Sikora.¹¹

W pierwszym i drugim roku istnienia zakładu, produkcja miała charakter szkoleniowy, załoga była niewielka, trwała budowa hal produkcyjnych, które w przyszłości miały dać zatrudnienie dla kilku tysięcy kobiet. W grudniu 1973 r. stan liczbowy załogi z uwzględnieniem poziomu wykształcenia i płci przedstawiał się następująco:

Tabela 1

Płeć i poziom wykształcenia pracowników ZPDz „Cotex” (wg stanu na dzień 31 grudnia 1973 r.)

Wyszczególnienie		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Pełnozatrudnieni w dniu 31 grudnia 1975 r.		84	39	45
Z tego z wykształceniem	wyższym	2	2	—
	średnim zawodowym	9	2	7
	średnim ogólnokształcącym	4	2	2
	zasadniczym zawodowym	23	2	21
	podstawowym	46	31	15

Zródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie rocznego sprawozdania o stanie i ruchu zatrudnionych za rok 1973 (ZK) i danych z działu kadr.

URUCHOMIENIE PRODUKCJI, STRUKTURA ZAŁOGI.

Po okresie dość intensywnego szkolenia i przeprowadzeniu montażu maszyn, już przy końcu 1974 r. zaledwie 600-osobowa załoga wyprodukowała już ok. 600 tys. wyrobów w kilku asortymentach o łącznej wartości prawie 100 milionów złotych.¹² Zakładem w tym czasie kierował Stanisław Stefanicki, który stanowisko dyrektora naczelnego zakładu pełnił w okresie od stycznia 1973 r. do marca 1977 r.¹³

Równolegle z wytwarzaniem wyrobów dziewiarskich trwała budowa obiektów podstawowych i towarzyszących. Oprócz hal produkcyjnych i budynku konfekcji wzniesiono biurowiec, magazyny, stołówkę, kotłownię, wybudowano oczyszczalnię ścieków, urządzono drogi dojazdowe, place i parkingi.

W roku 1975, w miarę rozbudowy powierzchni produkcyjnych, nastąpiło znaczne powiększenie stanu załogi; w kwietniu liczyła ona zaledwie 890 osób a już 15 grudnia tegoż roku przyjęto do pracy dwutysięcznego pracownika (była nią Mirosława Olszewska, przyjęta na stanowisko łączarki).¹⁴ Nasuwają się w tym miejscu pytania, jaka to była załoga, jakie miała przygotowanie zawodowe i skąd pochodziła. Chyba najlepszą formą odpowiedzi będzie przedstawienie niektórych elementów struktury załogi „Cotexu” na koniec 1975 r. w postaci tabel wraz z krótką analizą opisową.

Płeć i poziom wykształcenia pracowników ZPDz „Cotex” (wg stanu na dzień 31 grudnia 1975 r.)

Wyszczególnienie		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Pełnozatrudnieni w dniu 31 grudnia 1973 r.		1998	329	1669
Z tego z wykształceniem	wyższym	42	22	20
	średnim zawodowym	235	121	114
	średnim ogólnokształcącym	80	13	67
	zasadniczym zawodowym	544	84	460
	podstawowym	1097	89	1008

Zródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie rocznego sprawozdania o stanie i ruchu zatrudnionych za rok 1975 (ZK).

Z zaprezentowanego materiału statystycznego wynika, że w roku 1975, tj. w trzecim roku produkcji mającej głównie charakter szkoleniowy, załoga wg stanu na dzień 31 grudnia liczyła 1998 osób, w tym kobiet było 1669 tj. 83,5%. Była to załoga młoda, gdyż średni wiek wynosił zaledwie 28 lat. Prawie połowa załogi miała średnie wykształcenie zawodowe i według oceny kierownictwa i osiągniętych wyników w pracy, była w zasadzie przygotowana do wykonywania zawodu. Należy także podkreślić, że większość załogi, w tym głównie kobiety pochodziły z Płocka. Spoza Płocka pochodziło jedynie 27% załogi. Dla większości kobiet była to pierwsza praca zawodowa w ich życiu.¹⁵

Bogaty w wydarzenia był rok 1976. Już na początku roku, bo 17 stycznia, załoga płockiej „Petrobudowy” przekazała do eksploatacji podstawowe wydziały zakładu — konfekcję i dziewiarnię; w rozruchu był jeszcze trzeci wydział — farbiarnia. 20 stycznia Prezydium Rządu ustaliło terminy przekazania całego zakładu do eksploatacji na miesiąc marzec 1976 r., a zakończenie realizacji całego zadania inwestycyjnego na miesiąc maj tegoż roku.

Historyczne przekazanie zakładu przez przedstawicieli wykonawcy¹⁶ z udziałem inwestora nastąpiło 10 kwietnia 1976 roku.¹⁷ Natomiast we wrześniu odbyło się uroczyste i oficjalne otwarcie Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego „Cotex”, w którym uczestniczyli m. in. wiceminister Przemysłu Lekkiego — Marian Sieradzian-Sobolewski, sekretarz Zarządu Głównego Związków Zawodowych Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego — Henryk Łabędzki, Wojewoda Płocki — Kazimierz Janiak, sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR — Tadeusz Kruk i inni. Po symbolicznym przecięciu wstęgi i zwiedzeniu zakładu, goście obejrzeli film dokumentalny o budowie „Cotexu”. Grupa osób, która najbardziej zasłużyła się przy budowie i organizacji zakładu otrzymała wysokie odznaczenia pań-

stwowe, resortowe i dyplomy uznania.¹⁸ Również we wrześniu 1976 r. odbyło się uroczyste otwarcie Klubu Zakładowego, który w następnych latach dość często manifestował swoją obecność w płockiej kulturze.

W roku 1976 trwał kolejny etap kształcenia załogi, który praktycznie zakończył się w 1979 roku. Dopiero w oparciu o dobrze przygotowaną załogę, w tym pracowników średniego dozoru technicznego można było rozpocząć drugi ważny etap w dziejach zakładu — etap walki o lepszą jakość wyrobów. W roku 1976 zakład nie tylko osiągnął planowaną zdolność produkcyjną, ale nastąpił także wzrost załogi do 2771 pracowników, tj. o 38,7% więcej w porównaniu do roku poprzedniego.¹⁹ Prawie 1500 pracowników legitymowało się już średnim i wyższym wykształceniem, przy czym największą grupę zawodową (1017 osób) stanowili pracownicy posiadający zasadnicze wykształcenie zawodowe.²⁰

DZIESIĘCIOLETNI DOROBEK ZAKŁADU

Na dziesięcioletni dorobek zakładu, obejmujący lata 1973—1983 składa się wiele osiągnięć produkcyjno-technicznych i społeczno-politycznych. Okres ten — szczególnie w drugim pięcioleciu — charakteryzował się znacznym rozwojem całego zakładu, stałym zwiększaniem zadań produkcyjnych, dobrą efektywnością i systematycznym powiększaniem asortymentu wyrobów.

Podczas uroczystego spotkania z załogą w Teatrze Płockim im. J. Szaniawskiego z okazji 10-lecia istnienia zakładu, dyrektor naczelny mgr inż. Dionizy Tokarski mówiąc o początkach i rozwoju zakładu, powiedział m. in. „... pierwsze lata działalności przedsiębiorstwa nie były łatwe. Wiele było potknięć młodej załogi, często z braku odpowiedniego doświadczenia i wyrobionej tradycji zawodu dziewiarsza (...) Młoda kadra jednakże szybko dojrzała zawodowo, uzyskiwała bogate doświadczenie, podnosiła ciągle swoje kwalifikacje. Dużą pomoc w tym zakresie nosiły bratnie zakłady z innych miejscowości oraz właściwe kierowanie przedsiębiorstwem przez byłego dyrektora Zenona Kowalewskiego.”²¹

W latach 1976—1983 wzrosła trzykrotnie wartość sprzedaży do 1 mld 650 mln zł w roku 1983. Ogółem w omawianym okresie załoga wyprodukowała 36 995 tys. wyrobów dziewiarskich,²² które dość szybko zdobyły rynek krajowy i zagraniczny. W produkcji zakładu przeważały takie wyroby, jak sukienki, garsenki, spódnice, golfy, bluzki, wdzianka, swetry, getry. Projektantki pracujące w zakładzie zadbały o to, aby produkty załogi odpowiadały bieżącej modzie i kolorystyce.

W jednym tylko 1977 r. z magazynów „Cotexu” przy ul. Granicznej wyeksportowano ponad 6 milionów sztuk wyrobów o łącznej wartości 1,3 mld złotych. W ten sposób zakład znalazł się w gronie płockich „miliarderów” czyli zakładów, których wartość produkcji sprzedanej przekraczała miliard złotych. Dojście w ciągu niespełna 5 lat do tak dobrych wyników ekonomicznych i jakościowych wymagało od całej załogi wiele wysiłku, znacznego wykorzystania parku maszynowego oraz osobistego zaangażowania. W drugim półroczu 1977 r. z maszyny „Cotexu” zeszyły

ZENON KOWALEWSKI — dyrektor naczelny Zakładów Przemysłu Dzwiewiarskiego „Cotex” w latach 1977—1981. W okresie kierowania zakładem, „Cotex” zyskał pozycję liczącą się w kraju i za granicą producenta wyrobów dziewiarskich.

pierwsze serie odzieży młodzieżowej, zaprojektowanej przez znakomitą projektantkę Grażynę Hasse. Większość wyrobów „Cotexu” trafia na rynek krajowy, można je również nabyć w sklepie branżowym przy ul. Tumskiej.²³ Jednakże niemal od chwili rozpoczęcia produkcji, część wyrobów trafia na rynki zagraniczne. Głównym odbiorcą jest Związek Radziecki, a z krajów zachodnich — USA.

O powyższych osiągnięciach produkcyjnych zakładu zdecydowała przede wszystkim załoga, jej zaangażowanie i przywiązanie do wyuczonego zawodu. W miarę opanowywania technologii produkcji, w zakładzie rozwijał się ruch racjonalizatorski i wynalazczości. Dzięki wysiłkowi i inwencji racjonalizatorów stale następowało doskonalenie technologii i metod produkcji, polepszały się warunki pracy i organizacji w sferze produkcyjnej.²⁴ W latach 1973—1983 racjonalizatorzy zgłosili 500 projektów wynalazczych, z których 357 wdrożono do produkcji. Przyniosło to ponad 15 mld oszczędności. Szczególnie duże znaczenie miały projekty wynalazcze dotyczące układów elektronicznych i sterujących maszyn. Zastosowanie ich pozwoliło utrzymać park maszynowy w pełnej sprawności technicznej, mimo braku części zamiennych z importu.

Wśród pomysłów opracowanych przez wynalazców znajduje się także nowość w skali całego przemysłu dziewiarskiego. Stanowi ją urządzenie zwane „draparą”, służące do mechacenia nitki w wyrobach dziewiarskich. Autorami tego wniosku, który uzyskał patent, są dwaj inżynierowie, Włodzimierz Jabłoński i Mirosław Nowak.²⁵

W dziesiątym roku istnienia zakładu załoga liczyła

2134 pracowników, z czego 1807 pracowało na stanowiskach robotniczych w bezpośredniej i pośredniej produkcji. Na pojęcie administracji składała się grupa osób wynosząca 15% w stosunku do ogółu zatrudnionych. Przeciętny wiek pracowników na stanowis-

kach robotniczych wynosił 31 lat, a nierobotniczych — 35 lat.²⁶

Szczegółowe zestawienie określające wiek i wykształcenie załogi wg stanu na dzień 31 grudnia 1983 r. przedstawia się następująco:

Tabela 3

Wiek i wykształcenie pracowników ZPDz. „Cotex” (wg stanu na dzień 31 grudnia 1983 r.)

Wiek	Wykształcenie									
	wyższe		średnie zawodowe		średnie ogólnokształc.		zasadnicze zawodowe		podstawowe	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
do lat 20	—	—	—	—	—	—	63	7,0	18	2,1
21—25	—	—	38	14,1	3	4,3	348	38,4	78	9,2
26—30	10	24,4	73	27,1	13	18,8	264	29,1	148	17,4
31—35	21	51,2	86	32,0	21	30,4	126	13,9	121	14,3
36—40	5	12,2	38	14,1	11	15,9	49	5,4	143	16,8
41—45	4	9,8	20	7,4	8	11,7	34	3,8	129	15,2
46—50	—	—	8	3,0	5	7,3	9	1,0	104	12,2
51—55	1	2,4	5	1,9	6	8,7	10	1,1	66	7,8
56—60	—	—	—	—	2	2,9	2	0,2	29	3,4
ponad 60	—	—	1	0,4	—	—	1	0,1	13	1,6

Źródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie danych otrzymanych w dziale kadr ZPDz. „Cotex” i rocznego sprawozdania o stanie i ruchu zatrudnionych za rok 1983 (Z-01).

W latach 1973—1983 racjonalizatorzy zatrudnieni w „Cotexie” zgłosili 500 projektów wynalazczych z których 357 wdrożono do produkcji. Wśród pomysłów znajduje się także nowość w skali przemysłu dziewiarskiego. Stanowi ją urządzenie zwane „draparką”, służące do mechanicznego nitek w wyrobach dziewiarskich. Na zdjęciu: Autorzy urządzenia, które zdobyło już patent, inż. Włodzimierz Jabłoński (od lewej) i inż. Mirosław Nowak.

Interesująco przedstawiają się dane statystyczne charakteryzujące poziom wykształcenia i płeć wg stanu na dzień 31 grudnia 1983 r. Na ogólny stan zatrudnienia wynoszący 2134 osoby, kobiet było 1804 tj. 84,5% i 330 mężczyzn. Największą grupę osób z wykształceniem zasadniczym stanowiły kobiety. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały zebrane w poniższej tabeli:

Tabela 4

Płeć i poziom wykształcenia pracowników ZPDz. „Cotex” (wg stanu na dzień 31 grudnia 1983 r.)

Wyszczególnienie	Ogółem	Płeć		
		Mężczyźni	Kobiety	
Pełnozatrudnieni w dniu 31 grudnia 1983	2134	330	1804	
Z tego z wykształceniem	wyższym	41	21	20
	śred. zawod.	269	105	164
	średnim ogólnokształcącym	69	4	65
	zasadniczym zawodowym	906	90	816
	podstawowym	849	110	739

Źródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie rocznego sprawozdania o stanie i ruchu zatrudnionych za rok 1983 (Z-01).

Z powyższych danych wynika, że w roku 1983 w porównaniu z rokiem 1975 nastąpił tylko nieznaczny wzrost zatrudnienia o 136 osób. Zasadnicze zmiany nastąpiły w strukturze wykształcenia; w roku 1975 jedynie 460 pracowników posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe, a w roku 1983 — 816 pracowni-

ków; jest to wzrost prawie dwukrotny.

Szczegółowe zestawienie podstawowych wskaźników ekonomicznych za okres 1973—1983 z uwzględnieniem wartości sprzedaży, ilości asortymentu, wydajności pracy i poziomu średniej płacy przedstawia się następująco:

Tabela 5

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne za okres 1973—1983

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Okres										
			1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
1	Wartość sprzedaży produkcji i usług (ceny zbytu)	mln zł	brak danych	brak danych	brak danych	494	1184	1231	1160	1180	972	1165	1650
2	Produkcja wyrobów dziewiarskich	tys. zł	„	„	„	2905	5587	5255	4915	5070	4051	4197	5115
3	Przeciętne zatrudnienie	osoby	84	295	1314	2492	2662	2507	2465	2349	2212	2040	2113
4	Wydajność pracy mierzona produkcją sprzedaną w cenach zbytu	tys. zł	brak danych	brak danych	brak danych	198	445	491	471	503	439	571	781
5	Przeciętna płaca miesięczna	zł	brak danych	2438	2211	2763	3259	3458	3727	4523	5596	8369	11 447

Źródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie sprawozdań GUS P-30 i P-32 oraz analiz ekonomicznych sporządzonych przez dział ekonomiczny.

Uwaga: W latach 1973—1975 produkcja miała głównie charakter szkoleniowy i dlatego brak jest niektórych danych statystycznych.

Z powyższych danych statystycznych wynika, że w latach 1976—1983 „Cotex” wyprodukował 36 995 tys. szt. wyrobów dziewiarskich. W omawianym okresie przeciętne zatrudnienie wzrosło z 295 osób w roku 1974 do 2113 w roku 1983. Wraz z ulepszeniem procesów technologicznych i rozwojem produkcji systematycznie zwiększała się wydajność pracy (mierzona produkcją sprzedaną w cenach zbytu) do 781 tys. zł w roku 1983. W latach 1981—1983 dwukrotnie wzrosła przeciętna płaca pracowników zakładu. Jednakże wzrost ten należy tłumaczyć znacznym spadkiem siły nabywczej naszej złotówki. Wydajność pracy w omawianym okresie wzrosła o 77,9%.

Na dziesięciolecie dorobek zakładu, jego załogi i kierownictwa składają się nie tylko pozytywne przeobrażenia w strukturze załogi i wyniki ekonomiczno-produkcyjne prezentowane w powyższych tabelach. W ciągu tych lat okrzepła organizacja partyjna, inicjatorka i organizatorka wielu przedsięwzięć społecznych i produkcyjnych. Członkowie partii w trosce o rozwój zakładu, niejednokrotnie wskazywali na różnego rodzaju niedociągnięcia, wpływające ujemnie na funkcjonowanie zakładu.

Dość prętnie działała i działa w zakładzie organizacja związkowa, która dba o interesy nie tylko swoich członków, ale całej załogi. Wachlarz spraw związkowych jest szeroki. Obejmuje warunki socjalno-bytowe, problemy pracy i wynagrodzenia, bhp i sprawy mieszkaniowe. „Dbamy też o to — powiedziała prze-

wodnicząca Teresa Bonatowska — aby w zakładzie panowała dobra atmosfera, aby klimat społeczny wpływał na dobrą jakość pracy. Staramy się aby stosunki międzyludzkie były w miarę poprawne, szczególnie te na linii: przełożony-podwładny. Uważam, że na tym polu mamy widoczne osiągnięcia”²⁷

Bogatą kartę w dziejach zakładu zapisał samorząd pracowniczy, który w roku 1982, jako jeden z pierwszych w woj. płockim reaktywował swoją nieletnią działalność. Przewodnicząca Rady Pracowniczej Genowefa Aulich, zapytana o funkcjonowanie samorządu, odpowiedziała: „Osiągamy wyniki produkcyjne, których nie musimy się wstydić. Systematycznie zwiększamy poziom produkcji, w tym szczególnie dużą dynamikę osiąga produkcja eksportowa (...) Jako samorząd przyjęliśmy na siebie nie tylko odpowiedzialność za pomyślne rozwiązywanie spraw załogi, ale równocześnie za warunki realizacji zadań i rozwoju przedsiębiorstwa. Podjęliśmy konkretne starania o zwiększenie efektywności produkcji (...) Pragniemy, aby nasze działania przyczyniły się do lepszego wykonywania pracy przez całą załogę i do osiągania przez nią jeszcze lepszych zarobków”²⁸.

W ostatnich latach wiele zmieniło się w sferze opieki społecznej nad załogą. Otwarta w 1976 r. zakładowa przychodnia zdrowia systematycznie poszerzała zakres swojej działalności. W 1983 r. było czynnych 10 gabinetów lekarskich i pomocniczych. W trosce o zdrowie zatrudnionych kobiet, w połowie

Danuta Kanigowska — należy do grona najlepszych brzygadzystek wydziału konfekcji, jest często wyróżniana i nagradzana za dobrą pracę.

1980 r. uruchomiono oddział pracy chronionej, największy w woj. płockim. W oddziale tym, w warunkach sprzyjających rozwojowi ciąży, kobiety w spokoju i ciszy, wykonują prace polegające głównie na cerowaniu, wykańczaniu dzianin, pakowaniu itp.²⁹

W omawianym 10-leciu na działalność socjalno-bytową zakład wydatkował ponad 26 mln złotych, a z wczasów w różnych miejscowościach Polski skorzystało prawie 3000 osób. Ponad 1500 dzieci i młodzieży uczestniczyło w różnych formach wypoczynku letniego i zimowego. W roku 1985 zakupiony został stały ośrodek wczasowy w Karpaczu, usytuowany malowniczo wśród drzew, w którym w ciągu roku może wypoczywać ponad 400 pracowników wraz z rodzinami. W pobliżu zakładu wybudowano dwa domki typu „Stolbud”, w którym zamieszkało 12 rodzin.

Podsumowanie 10-letniego dorobku zakładu odbyło się dnia 17 kwietnia 1983 r. w sali widowiskowej Teatru Płockiego im. J. Szaniawskiego. W części oficjalnej, dyrektor zakładu mgr inż. Dionizy Tokarski wygłosił referat podsumowujący minione lata, stwierdzając m.in. „...o naszych sukcesach, osiągnięciach, i przyszłych zamierzeniach decydował i decydować będzie w pierwszym rzędzie człowiek, który zawsze jest siłą motoryczną wszystkich poczynań społecznych i produkcyjnych. Stąd kierownictwo zakładu z wielkim szacunkiem odnosi się do kadry legitymującej się wieloletnim stażem pracy i zaangażowaniem na rzecz rozwoju zakładu. Do niej odwoływaliśmy się w trudnych sytuacjach licząc na jej ofiarność i zaangażowanie w wykonywaniu powierzonych obowiązków służbowych”.³⁰ Podczas uroczystego spotkania długoletni i zasłużeni pracownicy zakładu otrzymali odznaczenia i dyplomy wyróżnienia.³¹

JAKOŚĆ I NOWOCZESNOŚĆ WYROBÓW

Osiągnięcia „Cotexu” można oceniać dwojako: przez pryzmat wyników finansowych, globalnych wskaźników, jak to np. czynią autorzy „Listy 500”. Można także oceniać zakład skalą popytu na wyroby ze znakiem firmowym a także opinią odbiorców. Najlepiej oczywiście jest wówczas, gdy wyniki ekonomiczne są dobre, załoga zadowolona jest z zarobków i klimatu panującego w zakładzie, a wyroby przez nią wykonywane są społecznie użyteczne. „Cotex” jest bliski harmonijnego współdziałania tych wszystkich zależności. O niektórych z nich była już mowa w poprzednich częściach opracowania. Z kolei spróbujemy odpowiedzieć na pytanie: jaka jest jakość produkowanych swetrów, bluzek i innych wyrobów „Cotexu” oraz czy te wyroby są nowoczesne.

Na początku kilka danych statystycznych. W roku 1984 zakład produkował 491 wzorów wyrobów, a w I półroczu 1985 r. — 335 wzorów.³² O jakości tych wyrobów świadczą m.in. reklamacje, jakie wpływają od odbiorców. Otóż w 1983 r. wpłynęło 129 reklamacji dotyczących 84 162 szt. wyrobów, z czego w wyniku podjętych decyzji 11 401 szt. przeklasyfikowano do niższego gatunku. Rok później reklamacji wpłynęło trochę więcej, bo 133, jednakże zmalała ilość wyrobów objętych reklamacjami do 76 234 szt., a przeklasyfikowano do niższego gatunku 9 661 szt. Jeśli chodzi o I półrocze 1985 r., to do zakładu wpłynęło 67 reklamacji obejmujących 35 572 szt. wyrobów z czego 3 827 przeklasyfikowano do niższego gatunku.

W skali roku w zgłoszonych reklamacjach (stosując miernik ilościowy) przeklasyfikowano: w 1983 r. — 13,5% wyrobów, w 1984 r. — 12,7%, a w I półroczu 1985 r. — 10,5% sprzedanych wyrobów.³³ Miernikiem, który pozwala w jakimś zakresie ocenić poziom jakości wyrobów, jest niewątpliwie udział poszczególnych wyrobów (gatunków) w stosunku do całej produkcji. W latach 1983—1985 udział ten kształtował się następująco:

Tabela 6

Udział gatunków wyrobów w całości produkcji w latach 1983—1985

Rok	Jedn. miary	I gatunek	II gatunek	poza gatunkowe
	% ilości			
1983	wg gatunków	85,9	13,9	0,2
1984	„	87,4	12,3	0,3
I półr. 1985 r.	„	85,5	14,1	0,4

Źródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie analiz ekonomicznych działu ekonomicznego.

Z powyższych danych wynika, że udział wyrobów w I gatunku w stosunku do ogółu produkcji wynosi ponad 85% i według oceny kierownictwa jest to wskaźnik prawidłowy.

Wiele przedsięwzięć podejmowanych przez kierownictwo zakładu zmierza jednakże do zwiększenia wyrobów w I gatunku i do polepszenia ich jakości. Warto tu chyba wymienić zakup w 1984 roku 4 szt. maszyn szwalniczych japońskich i w 1985 roku 40 szt., które zastąpiły maszyny z Niemieckiej Republiki Demokratycznej oraz zakup 2 skręcarek do produkcji przędzy fantazyjnej. Program zakładowy przewiduje wzmoczenie kontroli wyrobów w poszczególnych fazach produkcji, zwiększenie wymagań jakościowych przędzy dostarczanej przez producentów i bezwzględne egzekwowanie kar z tytułu złej jakości, przewidzianych w ogólnych warunkach umów dostaw i sprzedaży.

Nad nowoczesnością wyrobów czuwa dział przygotowania produkcji, w którym powstają modele wyrobów, przeznaczone później do produkcji. „Staramy się — powiedziała plastyczka — projektantka Joanna Szymańska — „wyczarować” takie modele, które będą miały zbyt na rynku krajowym i zagranicznym. Muszą to być wyroby zgodne z aktualnymi tendencjami mody, ciekawe wzorniczo, kolorystycznie, jak również o bardzo wysokiej jakości technologicznej. Osobiste koncepcje plastyków pogłębiane są poprzez literaturę fachową, biuletyny, zachodnie żurnale itp. Izba Włny dostarcza nam także katalogi z rysunkami modeli, z próbkami przędz, dzianin, jak również organizuje wyjazdy dla naszych przedstawicieli na Międzynarodowe Targi Odzieży w Paryżu i Mediolanie. Również kilka razy w roku odbywają się spotkania z panią Doris Furter — specjalistą ds. mody, przedstawicielem Międzynarodowego Sekretariatu Włny. Prezentowane są tam najnowsze kierunki mo-

dy w strukturze i wzornictwie dzianin oraz wyrobów dziewiarskich. Jestem przekonana, że nasza praca przynosi dobre rezultaty, czego przykładem są ostatnie Targi Międzynarodowe w Poznaniu, gdzie opracowane przez nas modele z przędz skręcanych-fantazyjnych, zrobiły prawdziwą furorę”.³⁴

„COTEX” ZNANYM ESKPORTEREM

Wśród płockich eksporterów niebagatelne miejsce zajmuje „Cotex”. Już od wielu lat wyroby ze znakiem firmowym sprzedawane są na rynkach w krajach kapitalistycznych i socjalistycznych. Cieszą się one dobrą marką i uznaniem pomimo silnej konkurencji. Stałym i sprawdzonym odbiorcą jest Związek Radziecki, który stawiał i stawia przed „Cotexem” równe wysokie wymagania, jak partnerzy z krajów zachodnich. Od wielu lat wyroby z „Cotexu” — ubiory, odzież damska i męska cieszą się powodzeniem w Związku Radzieckim. O dobrej jakości tych wyrobów świadczą ilości wyrobów sprzedanych w tym kraju, które w roku 1984 osiągnęły liczbę prawie 1,2 miliona sztuk. Do końca 1985 r. na rynek radziecki trafi 1,4 mln sztuk wyrobów, rodem z Płocka.³⁵

Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego w Płocku należą zapewne do nielicznych, które nie odczuły bezpośrednich restrykcji amerykańskich. Od prawie 8 lat wyroby „Cotexu” można spotkać na rynku amerykańskim, w Stanach Zjednoczonych. Wymagania dotyczące jakości i wzornictwa pozostają właściwie od lat nie zmienione, jedynie kolorystyka — podobnie jak w innych krajach — podlega prawom mody. Eksportowe bluzki i swetry o dość grubym płocie i klasycznych fasonach sprzedawane są w domach towarowych Nowego Jorku i w innych miastach amerykańskich. Amerykańska firma „Sutton”, która co roku składa oferty na wyroby dziewiarskie, dobrze jest znana załodze „Cotexu”. Warto przypomnieć, że tylko w jednym, 1984 r. zakupiła ona wraz z innymi firmami na rynek amerykański 556 tys. sztuk wyrobów o wartości 113 mln złotych obiegowych.³⁶

Stałymi odbiorcami wyrobów z „Cotexu” są firmy w RFN, Francji i Anglii oraz Holandii.³⁷ Trafiają tam nowości, jak również wyroby tradycyjne. Z dotychczasowych obserwacji wynika, że jak na razie, zainteresowanie odbiorców zagranicznych, przewyższa możliwości produkcyjne zakładu.³⁸

W latach 1979—1984 Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Cotex” wyeksportowały następujące ilości wyrobów dziewiarskich:

Tabela 7

Eksport wyrobów dziewiarskich
w latach 1979—1984

Lp.	Obszar	Jedn. miary	Lata					
			1979	1980	1981	1982	1983	1984
1.	Ogółem	tys. sztuk	1 292	887	1 261	1 480	1 341	2 038
2.	w tym: I obszar płatniczy	„	667	630	728	912	721	1 129
3.	II obszar płatniczy	„	625	257	533	568	620	909

Źródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie analiz ekonomicznych działu ekonomicznego.

Od początku istnienia zakładu projektantki zadbały o to, aby wyroby załogi odpowiadały bieżącej modzie i kolorystyce. Na zdjęciu: plastyczka-projektantka Ewa Paczkowska podczas prezentowania nowych wzorów odzieży.

Z powyższych danych wynika, że w latach 1979—1984 „Cotex” wyeksportował 8 299 tys. szt. wyrobów dziewiarskich, co stanowiło 29,0% ogółu produkcji.

Rodzi się w tym miejscu pytanie, dlaczego konieczny jest eksport wyrobów, na które jest tak duże zapotrzebowanie w kraju i co ten eksport daje zakładowi i załodze. Zastępca dyrektora ds. administracyjno-handlowych inż. Maciej Nowacki, na postawione wyżej pytanie odpowiedział następująco: „Wszyscy o tym doskonale wiemy, że musimy eksportować, aby mieć dewizy na zakup materiałów niezbędnych do produkcji. W zasadzie jedyny producent kabła anilanowego „Chemitex-Anilana” w Łodzi nie jest w stanie pokryć potrzeb zakładów włókienniczych w naszym kraju. A przecież z anilany wytwarzamy m.in. ubiory dziewczęce i chłopięce w grupie 15-18 lat, odzież damską i męską. Dlatego też zdani jesteśmy na import z drugiego obszaru płatniczego. Tak więc zależy nam bardzo na dewizach. Chciałbym jednak dodać, że większość naszych wyro-

ten, kto potrafi produkować modne wyroby i niezbyt drogie. Jest to zarazem czynnik mobilizujący załogę do dobrej i bezbrakowej pracy, a projektantów do śledzenia tego wszystkiego, co się dzieje na świecie w branży dziewiarskiej. Jeśli chcemy rozwijać eksport musimy zawsze o tym pamiętać. Z eksportem wiąże się też określona premia dla załogi i ulgi dla przedsiębiorstwa”.³⁹ Z wypowiedzi dyr. M. Nowackiego wynika, że eksport jest niezbędny i dlatego zajmuje on w polityce handlowej kierownictwa i samorządu pracowniczego miejsce pierwszoplanowe.

DZIEŃ DZISIEJSZY ZAKŁADU I NAJBLIŻSZE PROGNOZY

Dzień dzisiejszy „Cotexu” to przede wszystkim dobre tempo pracy, wdrażanie zasad reformy gospodarczej oraz nowego systemu wynagrodzeń i realizacja programu jakościowego. Dobre tempo pracy było widoczne również w roku 1984, w którym załoga przekroczyła wartość produkcji i usług o 8,2% w stosunku do planu, wykonując 5 358 tys. wyrobów dziewiarskich, w tym 2 674 tys. dla dzieci w wieku od 2 do 11 lat.⁴⁰ Zysk bilansowy w 1984 r. wyniósł 303,8 mln zł i był o 20% wyższy w stosunku do roku poprzedniego. W I półroczu 1985 r. zysk bilansowy wyniósł 217,9 mln zł i był o 35% wyższy do zysku osiągniętego w I półroczu 1984 r.⁴¹

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne za rok 1984 przedstawiają się następująco:

Tabela 8

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne za rok 1984

Lp	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Rok 1984		
			Plan	wyk.	%
1.	Wartość sprzedanej produkcji i usług (ceny zbytu)	mln zł	1 754	1 895	108,0
2.	Produkcja wyrobów dziewiarskich	tys. szt.	5 320	5 358	100,7
3.	Przeciętne zatrudnienie	osoby	2 100	2 145	102,7
4.	Wydańność pracy mierzona produkcją sprzedaną w cenach zbytu	tys. zł	835	884	105,9
5.	Przeciętna płaca miesięczna	zł	13 495	13 012	96,4

Zródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie sprawozdań GUS — P-30 i P-32 oraz analiz ekonomicznych działu ekonomicznego.

Łączarka Jadwiga Rutkowska (na zdjęciu) należy do grona najlepszych pracowników w zakładzie, pracę wykonuje solidnie i starannie, zna na jest z wysokiego zaangażowania i poczucia odpowiedzialności.

bów trafia jednak na rynek krajowy, ponadto wzbogacając go nadwyżki eksportowe. Niezależnie od powyższego należy też pamiętać o tym, że dewizy potrzebne są nie tylko na zakup anilany, ale kraj potrzebuje dewiz na zakup pasz, nawozów itp. Również w Płocku pracuje wiele zakładów na surowcach pochodzących z importu. Import naszych wyrobów, to jednocześnie ich konfrontacja z wyrobami firm światowych. Na rynkach międzynarodowych zostaje

W I półroczu 1985 r. wykonano wyrobów dziewiarskich za sumę 139 mln zł wyższą, w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego (licząc w cenach zbytu porównywalnych), a do końca roku przewiduje się wyprodukować jeszcze wyrobów dziewiarskich za 982 mln zł.⁴²

Podstawowe dane ekonomiczne za pierwsze półrocze 1985 r. przedstawiają się następująco:

Tabela 9

Podstawowe wskaźniki ekonomiczne za I półrocze 1985 roku

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	I półrocze 1985 r.		
			Plan	wyk.	%
1.	Wartość sprzedanej produkcji i usług (ceny zbytu)	tys. zł	1 045 877	1 102 064	105,4
2.	Produkcja wyrobów dziewiarskich	tys. szt.	2 719	2 824	103,9
3.	Przeciętne zatrudnienie	osoby	2 145	2 158	100,6
4.	Wydajność pracy mierzona produkcją sprzedaną w cenach zbytu	tys. zł	468	511	104,7
5.	Przeciętna płaca miesięczna	zł	15 082	17 556	116,4

Źródło: Zestawienie własne autora opracowane na podstawie sprawozdań GUS P-10, P-02 i analiz ekonomicznych działu ekonomicznego.

Z powyższych danych wynika, że przy nieznaczonym zwiększeniu stanu zatrudnienia o 0,6% nastąpiło przekroczenie planu produkcji o prawie 4%. Relacja między tymi wskaźnikami jest prawidłowa, jedynie zbyt nadmiernie wzrosła średnia płaca, gdyż o 16,4%. Wzrost płac wyprzedzający wydajność pracy był w pewnej mierze uzasadniony zbyt niską średnią płacą w zakładzie i próbą „podciągnięcia” do poziomu innych zakładów w mieście.

Dzień dzisiejszy „Cotexu” to również szeroki program oszczędnościowy, szukanie rezerw, uatrakcyjnianie wyrobów, rozszerzanie asortymentu itp. Przykładem z ostatnich miesięcy może tu być przędza, zwana powszechnie fantazyjną, której pierwsze kilogramy już trafiły na rynek i znalazły uznanie klientów. Jest to ładna i efektywna przędza, która powstaje z przędzy prutej, nienadającej się już do dalszego przerobu w normalnych warunkach. Od niedawna jej produkcja pozwala wykorzystać wszystkie nieużyteczne dotąd resztki, sprzedawane jako odpady, po cenie bardzo niskiej. Na razie sprzedawana jest tylko włóczka, ale niebawem już pierwsze wyroby, szczególnie dla młodzieży, trafią do sklepów.

„Żeby jednak dojść do przędzy fantazyjnej — napisała w „Tygodniku Płockim” z dnia 26 maja 1985 r. red. Ewa Grinberg — należało pokonać długą drogę, pozwalającą na opanowanie tajników produkcji (...) Trzeba było wypracować taki model produkcji, w którym jest miejsce na szlagier sezonu — nowość i wyroby tradycyjne, które też znajdują określoną grupę odbiorców. Trzeba było przygotować i wyszkolić załogę, by była w stanie podolać tym wymaganiom. To co można robić dziś okazywało się niemożliwe jeszcze wczoraj”.⁴⁸

Mgr inż. DIONIZY TOKARSKI — dyrektor naczelny Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku (od 1 grudnia 1981 r.), podczas wygłoszenia referatu w dniu 17 kwietnia 1983 r. w sali widowiskowej Teatru Płockiego im. J. Szaniawskiego z okazji 10-lecia istnienia zakładu. „O naszych sukcesach powiedział mówca — osiągnięciach i przyszłych zamierzeniach decydował i decydować będzie w pierwszym rządzie człowiek, który zawsze jest siłą motoryczną wszystkich naszych poczynań społecznych i produkcyjnych”.

Na dzień dzisiejszy „Cotexu” składają się także zakupy nowych maszyn w ramach unowocześniania parku i rozszerzania asortymentu produkcji. Przykładem jest zakup 6 maszyn dziewiarskich produkcji NRD przeznaczonych głównie do szycia bielizny dziecięcej oraz dzianiny na dresy. Jeśli chodzi o dresy, to podjęcie tych, jakże poszukiwanych ubiorów, zakład rozpoczął w II kwartale 1985 r. i zamierza wyprodukować do końca roku 30 000 sztuk.⁴⁴

Na obraz zakładu składają się także starania i przedsięwzięcia kierownictwa zakładu zmierzające do dalszego polepszenia warunków pracy w prasowni, która jest jednym z cięższych wydziałów w „Cotexie”. Aktualnie jedna pracownica w ciągu jednej zmiany mogła uprasować ok. 350 sztuk wyrobów. W tej pracy mają wyręczyć automat, opracowywany przez zakładowych racjonalizatorów,⁴⁵ który nie tylko zwiększy wydajność prasowania czterokrotnie, ale spowoduje przede wszystkim, że zatrudnione pracownice nie będą narażone na działanie pary i ciepła. Już w najbliższym czasie pierwszy a następnie sześć dalszych automatów zastąpi pracę prasowaczek. W wyniku tych działań poprawi się też organizacja pracy, gdyż praktycznie na jednym piętrze, odbywać się będzie cały proces produkcyjny łącznie z brakowaniem, pakowaniem i przygotowaniem wyrobów do wysyłki.

W sferze ekonomicznej przez kilka miesięcy trwały przygotowania do wprowadzenia w zakładzie nowego systemu płac. Ma on na celu uproszczenie systemu naliczeń i stworzenie możliwości większych za-

rozków dla osób dobrze pracujących. W wyniku jego wdrożenia nastąpi też zmiana struktury wynagrodzeń, gdyż płaca podstawowa stanowić będzie ok. 70—90% ogólnego wynagrodzenia i uzależniona będzie od wyników pracy. Pracownik będzie miał prawo do otrzymania jednego rodzaju premii. Po wielu konsultacjach z załogą i decyzji podjętych w resorcie oraz w Ministerstwie Pracy, Płac i Spraw Socjalnych nowy system plac zaczął obowiązywać w zakładzie od dnia 1 października 1985 roku.

Tak w ogólnych zarysach przedstawia się dzień dzisiejszy zakładu, zakładu który z roku na rok ma coraz większy udział w produkcji sprzedanej w skali województwa płockiego.

Z kolei należy kilka słów powiedzieć o najbliższej przyszłości „Cotexu”. Na pytanie, co zakład zamierza produkować w najbliższej przyszłości, dyrektor naczelny zakładu mgr inż. Dionizy Tokarski odpowiedział następująco: „Nawiązując do wstępnych założeń uzgodnionych z samorządem pracowniczym, planujemy dalszy zakup maszyn dziewiarskich — skręcarek, by następnie w roku przyszłym uruchomić produkcję efektywnych wyrobów z przędzy fantazyjnej. Wyroby z tej przędzy są obecnie bardzo modne i jest na nie duży popyt. Uważam, że w naszej produkcji powinniśmy również taką szansę wykorzystać.

Już od kilku miesięcy produkujemy dresy, które są bardzo poszukiwane na rynku. Do końca roku planujemy wyprodukować 30 tys. szt. Jeśli chodzi o rok przyszły, to zamierzamy zwiększyć produkcję do 100 tys. sztuk. Nosimy się też z zamiarem rozpoczęcia produkcji bielizny, której nadal brakuje na rynku krajowym. W roku 1987 planujemy wyprodukować 2 mln sztuk wyrobów bieliźniarskich, a w roku 1988 — 3 mln sztuk. W sferze socjalnej, wspólnie z płocką Petrochemią w pobliżu naszego zakładu budujemy bloki mieszkalne, których zakończenie przewidywane jest na przełomie 1986/87. Zamieszka w nich między innymi 60 rodzin z naszego zakładu.”⁴⁶

Dobrze zorganizowany system kontroli decyduje m. in. o wysokiej jakości wyrobów. Na zdjęciu: Danuta Gawlińska, znana z dobrej i zaangażowanej pracy, kontroluje wyroby gotowe.

Trudno zmieścić 12-letnią historię „Cotexu” w tak krótkim artykule. Ze względu na ramy objętościowe można było jedynie omówić bądź zasygnalizować niektóre tylko problemy nurtujące zakład. Na dorobek zakładu składają się okresy sukcesów, a także potknięć, jakie towarzyszą zwykle każdemu zakładowi, raczkującemu w branży. W dziejach „Cotexu” ważne jest to, że okres raczkowania był krótki, załoga oparowała dość szybko proces produkcyjny i zaczęła wytwarzać wyroby o wysokiej jakości.

Dziś „Cotex”, to zakład o określonej renomie, a jego produkcja świadczy najlepiej o tym, że nie zmarnowano tych 12 lat. Początkowo nieliczna załoga, w miarę zdobywania doświadczenia okrzepła, dojrzała społecznie i zawodowo, związała się na stałe z miastem i zakładem.

Dzięki przyjęciu w latach 1974—1984 ponad 1000 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, dziś znaczna część załogi posiada średnie i zawodowe wykształcenie zawodowe. Pomimo młodego wieku doskonale radzi sobie z trudnymi i odpowiedzialnymi zadaniami produkcyjnymi. Wciąż jednak wysoki jest wskaźnik fluktuacji załogi i dlatego kierownictwo zakładu wspólnie z organizacjami społeczno-politycznymi powinno przedsięwziąć odpowiednie kroki, aby ten proces zahamować. Być może, że nowe zasady płacowe i system motywacyjny, jakie on niesie, wpłyną na zmniejszenie liczby zwolnień. Z danych statystycznych przedstawionych w niniejszym opracowaniu wynika, że wiele kobiet, które w latach sześćdziesiątych były bez pracy i zawodu, z chwilą powołania „Cotexu”, podjęły w nim pracę. Zakład umożliwił im nie tylko zdobycie atrakcyjnego zawodu, ale w wielu przypadkach umożliwił otrzymanie mieszkania rodzinnego bądź pożyczki z funduszu mieszkaniowego. Potwierdziły się zatem prognozy naukowców prowadzących w latach sześćdziesiątych badania regionów uprzemysławianych pod kierunkiem prof. St. Ignara, o istnieniu w mieście znacznej rezerwy kobiecej siły roboczej i potrzebie wybudowania zakładu produkcyjnego, w którym znalazły by one zatrudnienie. Od początku istnienia zakładu, kobiety stanowią przeważającą część załogi, w roku 1984 wskaźnik ten wynosił aż 85,2%.

Wydaje się, że z myślą o przyszłości, należy więcej inwestować, wymieniać maszyny przestarzałe na bardziej nowoczesne. Poziom wymagań odbiorców przecież stale rośnie i bez modernizacji parku maszynowego niemożliwy jest postęp. Należy zatem większe środki wygospodarować na fundusz rozwoju przedsiębiorstwa, gdyż nie ma innej drogi pozwalającej utrzymać się w przyszłości na zdobytej pozycji krajowej i zagranicznej. Bez większych środków niemożliwy jest także postęp techniczny, decydujący obok czynnika ludzkiego o wysokiej marce wyrobów.

Dewizy, jakie uzyskuje zakład z transakcji eksportowych, są oczywiście niezbędne by zapewnić rytmiczność produkcji, dokonać zakupu części zamiennych do maszyn wyprodukowanych w II strefie, bądź wspomóc zakłady kooperujące z „Cotexem”. Załoga uczestnicząca w produkcji eksportowej otrzymuje z tego tytułu premię „eksportową” w złotówkach. Nie chcę tu

postulować, aby premia była w walucie wymiennej, ale powinna ona uprawniać do zakupów w sklepach z towarami pochodzenia zagranicznego. Przy takim systemie dodatkowych zachęt, uniknie się wielu trudności, które zwykle występują przy realizacji eksportu.

„Cotex” to zakład, gdzie dominują kobiety i to kobiety młode, zmieniające stan cywilny, rodzące dzieci. Dlatego liczne są tu długo terminowe urlopy wychowawcze (np. w roku 1984 prawie 300 kobiet otrzymało taki urlop). Nie wszystkie pracownice wracają do „Cotexu”, często na ich miejsce przyjmowane są nowe, które trzeba nauczyć obsługi nowoczesnych maszyn, dobrej produkcji itp. Dlatego wydaje się, że jeszcze

bardziej niż dotychczas, należy stale i systematycznie realizować plan szkolenia załogi. Sprawy te winny być w centrum uwagi kierownictwa zakładu i organizacji społeczno-politycznych. Wiadomo przecież, że źle przeszkolona pracownica, to mniejsza wydajność pracy, niższy zarobek, większe zużycie surowca.

Na zakończenie nasuwa się refleksja, że płocki „Cotex” był od swego powstania i jest dziś zakładem, który dał wielu kobietom z Płocka i najbliższych okolic wielką szansę życiowego awansu. Szansę tę wykorzystwała zarówno załoga, która jest dziś liczącą się częścią przemysłowej klasy robotniczej miasta, jak i zakład, który zdobył sobie trwałą pozycję wśród przemysłowych potentatów grodu Krzywoustego.

PRZYPISY I OBJAŚNIENIA

- ¹ Jerzy Stefański, *Z historii przemysłu maszyn rolniczych — kombajn zbożowy Bison, narodziny i rozwój* «Notatki Płockie» nr 1/69 z 1972 r.; Jerzy Stefański, *30 lat produkcji kombajnów do zbioru zbóż w Płocku (1954—1984)*, «Notatki Płockie» nr 3/120 z 1984 r.; Czesław Mucha, *25-tysięczny Bison jako wyraz znaczącego wkładu załogi FMZ w rozwój polskiego rolnictwa*, «Notatki Płockie» nr 2/99 z 1979 r.
- ² Henryk Szeliga, *25 lat Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych w Płocku* «Notatki Płockie» nr 4/121 z 1984 r.
- ³ W latach sześćdziesiątych z inspiracji płockiej powstał Komitet Badań Rejonów Uprzemysławianych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Do współpracy zostały wciągnięte liczne ośrodki naukowe i katedry w całym kraju. Rozpoczęte badania w Płocku, rozszerzono następnie na inne nowo powstające regiony, jak: Konin, Puławy, Tarnobrzeg, Turów, Lublin i Belchatów. Zasadniczym celem badań naukowych w rejonach uprzemysławianych było ustalenie prawidłowości ekonomicznych i społecznych procesu industrializacji. Badania potwierdziły istnienie wielu istotnych problemów, które należało rozwiązać. Wyniki badań zostały opublikowane w zeszytach badań rejonów uprzemysławianych.
- ⁴ Zygmunt Dróżdek, *Rezerwy kobiecych rąk do pracy w Płocku* «Zeszyty badań regionów uprzemysławianych» Warszawa 1964, zeszyt 7.
- ⁵ Zarządzenie nr 38/0/68 Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 30 grudnia 1968 r. w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą: Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w budowie w Płocku. Dwa lata później 12 grudnia 1970 roku Minister Przemysłu Lekkiego wstrzymał kontynuowanie robót inwestycyjnych. Decyzja ta wówczas przekreśliła dotychczasowy wkład pracy związany z opracowaniem dokumentacji technicznej i prawnej, wyłączeniem terenów, złożeniem zaomówień na dostawy maszyn i urządzeń. Ponowne powołanie przedsiębiorstwa o nazwie Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w budowie z siedzibą w Płocku nastąpiło 31 grudnia 1972 r. na mocy zarządzenia Ministra Przemysłu Lekkiego.
- ⁶ Marek Majzner, Tadeusz Kulas, *25 lat działalności Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego „Petrobudowa”* Biuletyn Informacyjny o Budownictwie» nr 9/1984 r.
- ⁷ Marianna Pietralik, *Spoleczny i gospodarczy rozwój Płocka w XL-leciu PRL* «Notatki Płockie» nr 3/120 z 1984 r.
- ⁸ Szkoleniem w bratnich zakładach objęto głównie kobiety, gdyż one miały w przyszłości stanowić podstawową część załogi. Pierwsze grupy pracowników w liczbie 300 osób, w tym głównie mistrzowie, dziewiarze i łączarki — wyjechały na kilkumiesięczne przeszkolenie do „Olimpii”, „Kalinii” i „Iwony” w Łodzi oraz do „Jarlanu” w Jarosławiu.
- ⁹ Jerzy Stefański, *Wszystko o płockim „Cotexie-Infomator*. Biuro Wydawnictw LIBRA, Warszawa 1979.
- ¹⁰ *Ibidem*.
- ¹¹ Według informacji uzyskanej od Tadeusza Zbrzeźnego, członka koła zakładowego.
- ¹² Wg danych uzyskanych w dziale ekonomicznym. W *Informatorze o płockim Cotexie* (Warszawa 1979 r.) błędnie podano wielkość produkcji 6 tys. szt.; winno być 600 tys. szt.
- ¹³ Mgr Stanisław Stefanicki, ur. 1 lipca 1932 r. w Kołomyi, prawnik i ekonomista, posiadający 30 letni staż pracy zawodowej, w tym w przemyśle włókienniczym 7 lat, odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, powołany został na stanowisko dyrektora naczelnego w dniu 10 czerwca 1969 r., w październiku 1970 r. w związku z wstrzymaniem budowy przechodzi do pracy partyjnej. Ponowne powołanie mgra St. Stefanickiego na stanowisko dyrektora naczelnego Cotexu nastąpiło w styczniu 1973 roku. W okresie kierowania zakładem do marca 1977 r. przygotował dla zakładu kadre, koordynował pracę biur projektowych i wykonwców oraz dostawę maszyn i urządzeń; był dobrym organizatorem produkcji. Kolejnym dyrektorem naczelnym Cotexu w latach 1977 (od marca) do listopada 1981 był wielce zasłużony dla branży włókienniczej, długoletni dyrektor Zakładów Przemysłu Włókienniczo-Przędzalnianego im. Wiosny Ludów, Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Femina w Łodzi — Zenon Kowalewski, ur. 7 lutego 1920 r. w Pabianicach. W okresie kierowania płockim zakładem, Cotex zyskał pozycję liczącą się w kraju i za granicą producenta wyrobów dziewiarskich. Dzięki dobrej organizacji pracy znacznie wzrosła produkcja i polepszyła się jakość wyrobów. W uznaniu zasług dla zakładu i branży, dyrektor Zenon Kowalewski był wielokrotnie wyróżniany i odznaczany, m.in. otrzymał Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Od grudnia 1981 r. przebywa na zasłużonej emeryturze. W dniu 11 grudnia 1981 roku na stanowisko dyrektora naczelnego Cotexu

- został powołany mgr inż. Dionizy Tokarski, ur. 7 czerwca 1942 r. w miejscowości Łokacze, posiadający 17-letni staż pracy zawodowej w branży włókienniczej. Do Płocka przybył w marcu 1974 r., początkowo był Głównym Specjalistą ds. Produkcji, a od 1 sierpnia 1975 r. zastępcą dyrektora ds. produkcji. Cechuje go solidność i rzetelność w wykonywaniu obowiązków służbowych, jest dobrym organizatorem, posiada duży autorytet wśród załogi. W okresie kierowania zakładem, Cotex osiąga dobre wyniki produkcyjne i ekonomiczne.
- ¹⁴ Według informacji uzyskanej w dziale kadr Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku.
- ¹⁵ Według informacji uzyskanej w dziale kadr Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku.
- ¹⁶ Niezależnie od Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego Petrobudowa w Płocku, w budowie Cotexu uczestniczyły następujące przedsiębiorstwa: Płockie Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych Instal w Płocku, Przedsiębiorstwo Robót Elektrycznych Elektromontaż w Warszawie, Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Robót Telekomunikacyjnych w Płocku, Zakłady Urządzeń Dźwigowych w Warszawie, Szydłowieckie Zakłady Kamienia Budowlanego w Szydłowcu, Zakład Zieleni i Zadrzewień w Płocku, Przedsiębiorstwo Konstrukcji Stalowych i Urządzeń Przemysłowych „Mostostal” w Zabrze.
- ¹⁷ Protokół odbioru i przekazania Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex do eksploatacji z dnia 28 lutego — 10 marca 1976 r. w zbiorach archiwalnych Głównego Mechanika.
- ¹⁸ Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski udekorowano dyrektora zakładu Stanisława Stefanickiego i zastępcę dyrektora ds. technicznych Janusza Stawowskiego. Krzyże Zasługi otrzymali: główny księgowy Zbigniew Baranowski, kierownicy wydziałów Andrzej Sikora i Romuald Pankau, przewodniczący Rady Zakładowej Tadeusz Wojciechowski, zastępcy dyrektora Stanisław Masiukiewicz i Dionizy Tokarski, mechanik-kierowca Lucjan Ślupski, dziewiarka Zofia Marcinkowska, mistrz Jan Wojtalewicz. Ponadto wręczono zasłużonym pracownikom odznaki im. Janka Krasickego, odznaczenia resortowe i dyplomy uznania.
- ¹⁹ Według rocznego sprawozdania o stanie i ruchu zatrudnionych za rok 1976 (Z-01).
- ²⁰ *Ibidem*.
- ²¹ Fragment referatu wygłoszonego przez dyrektora naczelnego Cotexu mgr inż. Dionizego Tokarskiego w dniu 17 kwietnia 1983 r. w sali widowiskowej Teatru Płockiego z okazji jubileuszu 10-lecia istnienia zakładu.
- ²² Według źródeł podanych przy tabeli nr 5.
- ²³ W Płocku, z inicjatywy kierownictwa zakładu, po długich i usilnych staraniach 9 sierpnia 1982 r. został uruchomiony fabryczny sklep branżowy „Cotex”. Mieści się on w odnowionym lokalu przy ul. Tumskiej 20. „Mieszkańcy Płocka — czytamy w «Tygodniku Płockim» z dnia 15 sierpnia 1982 r. — długo na ten sklep czekali, o czym świadczy tłum gromadzący się od wczesnych godzin rannych. Czekali dłużej, niż w Warszawie, gdzie przy ul. Mokotowskiej „Cotex ma swój sklep Warszawianka, którego miesięczne obroty wynoszą 5 mln zł. Kierownikiem płockiego sklepu jest Mirosław Brzeziński”.
- ²⁴ Blższych informacji na temat ruchu racjonalizatorskiego w zakładzie udzielił autorowi inż. Mirosław Nowak, główny mechanik. Zob. też: referat wygłoszony przez dyr. D. Tokarskiego w Teatrze Płockim w dniu 17 kwietnia 1983 r., w zbiorach działu organizacji.
- ²⁵ Patent nr 1327770 P/237323 z dnia 5 lipca 1982 r. na urządzenie do drapania elementów wyrobów odpasowanych.
- ²⁶ Według źródeł podanych przy tabeli nr 3.
- ²⁷ Wypowiedź Teresy Bonatowskiej (maszynopis), w zbiorach prywatnych autora.
- ²⁸ Wypowiedź Genowefy Aulich (maszynopis), w zbiorach prywatnych autora.
- ²⁹ W maju 1980 r. z inicjatywy załogi w budynku konfekcji na pierwszym piętrze uruchomiono zakład pracy chronionej dla 40 kobiet. Dużo inicjatyw przy organizowaniu oddziału wykazała brygada Henryka Opanowicza. Opiekę nad tym oddziałem powierzono kierownictwu jednej z najlepszych brygadzystek — Teresie Drzewieckiej. Oddział wyposażony jest w maszyny konfekcyjne, a warunki pracy są tu dużo łatwiejsze niż na wydziale dzielniarni, farbiarni i innych. Praca kobiet polega głównie na cerowaniu, wykańczaniu dzianin, pakowaniu ich lub konfekcjonowaniu wyrobów. Okres oczekiwania na narodziny dziecka przeżywają one w świadomości, że zakład troszczy się o ich zdrowie w tak ważnym i trudnym dla nich okresie. Dotychczas „przeszło” przez ten oddział ponad 400 osób. Rotacja jest duża, miejsca odchodzących zajmują nowe, młode dziewczęta, mające niedługo urodzić. Na podstawie orzeczenia lekarskiego w oddziale pracy chronionej znajdują również okresowe zatrudnienie chorzy na serce.
- ³⁰ Fragment referatu, zobacz przypis 21.
- ³¹ W dniu 17 kwietnia 1983 r. w sali widowiskowej Teatru Płockiego, podczas uroczystego spotkania z załogą Cotexu z okazji 10-lecia istnienia zakładu, wyróżnieni zostali następujący pracownicy: Odznakę „Zasłużony Aktywista” otrzymali: Danuta Adamczyk, Bożena Musiał, Bożena Marczuk. Odznakę „Młodzież dla Postępu” otrzymali: Waldemar Lewandowski, Elżbieta Przybysz, Elżbieta Pawlicka (złote) oraz Maria Adamska, Karolina Kalinowska, Maryna Rutkowska, Adam Zieliński (brązowe). Dyplomy za aktywną działalność w ZSMP otrzymali: Jan Szulc, Ewa Ugodińska, Roman Krawczyński. Dyplomami za długoletnią i nienaganną pracę w zakładzie oraz wkład w rozwój zakładu zostali uhonorowani: (wg kolejności otrzymania): Zbigniew Baranowski, Ryszard Skrok, Wiesław Lipczyński, Danuta Ulatowska, Teresa Jankiewicz, Krystyna Jasińska, Maria Kacprzak, Maria Kostorzewska, Hanna Mikołajewska, Elżbieta Samsel, Irena Sarnecka, Halina Jasnosz, Elżbieta Molak, Cecylia Trzeciak, Stanisław Białaszewski, Tadeusz Gałka, Tadeusz Graczyk, Adam Kapela, Stanisław Kilanowski, Władysław Rosiak, Jan Wojtalewicz, Włodzimierz Woźnicki, Stanisław Rosiak, Leokadia Bartniak, Grażyna Karpińska, Elżbieta Szymańska, Wiesława Lewandowska, Stanisława Goślicka, Genowefa Aulich, Wiesława Chyczewska, Maria Kurkowska, Barbara Lipczyńska, Stanisław Jeżak, Wiesław Michałus, Danuta Marszel, Janina Lemańska, Barbara Mochna, Magdalena Sawicka, Mirosław Nowak, Stanisław Siemaszko, Teresa Warczakowska, Jan Szkwerek, Maria Liszewska Kazimierz Basak, Piotr Kowalewski, Barbara Dymek, Zofia Olczak, Kazimierz Ezman, Waldemar Dróżdź, Ryszard Jankowski, Wiesław Kamiński, Andrzej Orczykowski, Józef Janicki, Danuta Janicka, Stanisława Jasińska, Grażyna Szymańska, Stanisława Rutecka, Zenona Młodziejewska, Stanisława Fryczkie, Bożena Antonowicz, Zofia Kondalska, Halina Michalska, Irena Łukaszewska, Marianna Staniszevska, Anna Wysocka, Eufenia Chulewicz, Halina Zadroga, Jerzy Ejkszt, Henryk Gontarski, Tadeusz Kossakowski, Krystyna Chmielewska, Teresa Chojnowska, Jadwiga Kotarska, Urszula Kilinowska, Mariola Kamińska, Zofia Kędzierska, Sławomira Kossakowska, Genowefa Łuczak, Henryk Mossakowski, Marek Malinowski, Zofia Rybarczyk, Janina Rudecka, Wanda Tomaszewska, Barbara Walicka, Franciszek Tarasewicz, Ireneusz Bąbała, Janina Dziwota, Janina Wiśniewska, Alicja Kontraktewicz, Anna Burna, Stanisława Trojanowska, Stanisława Dąbkowska, Jadwiga Derbin, Jadwiga Sadowska, Janina Kacperowska, Barbara Flondro, Stanisława Ziółkowska, Krystyna Skrodzka, Melania Komorowska, Stefania Skubiszewska, Irena Wróblewska, Kazimiera Janicka, Helena Truba, Ewa Adamska, Jadwiga Cieślak, Zdzisława Wałęsa, Urszula Szatkowska, Sabina Filińska, Elżbieta Kątniewska, Halina Grochalska,

- Halina Garkowska, Ernesta Kamińska, Henryk Opanowicz, Tadeusz Kamiński, Józef Chojnacki, Jadwiga Czarnecka, Jadwiga Jaruszewska, Zofia Jabłońska, Zofia Strzałka, Wanda Kaim, Henryka Ciecierska, Daniela Michalska, Barbara Petrykowska.
- Odnaki „Za zasługi dla woj. płockiego” otrzymali: Teresa Bonatowska, Józef Czaplinski, Wiesław Januszewski, Zofia Marcinkowska.
- ³² Według danych uzyskanych w dziale ekonomicznym Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku
- ³³ Według danych uzyskanych w dziale kontroli jakości Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku
- ³⁴ Wypowiedź Joanny Szymańskiej (maszynopis), w zbiorach prywatnych autora
- ³⁵ Plan techniczno-ekonomiczny przedsiębiorstwa na rok 1985, zatwierdzony przez Radę Pracowniczą.
- ³⁶ W latach 1983—1984 głównymi odbiorcami wyrobów z II strefy płatniczej były takie kraje, jak: USA, RFN, Holandia, Dania, Francja, Kanada, Anglia i inne.
- ³⁷ Według danych uzyskanych w dziale ekonomicznym Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku
- ³⁸ Według informacji uzyskanej w dziale ekonomicznym Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku
- ³⁹ Wypowiedź inż. Macieja Nowackiego (maszynopis) w zbiorach prywatnych autora.
- ⁴⁰ *Analiza ekonomiczna z działalności przedsiębiorstwa za rok 1984*
- ⁴¹ Według danych uzyskanych w dziale ekonomicznym Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku
- ⁴² Plan techniczno-ekonomiczny przedsiębiorstwa na rok 1985 zatwierdzony przez Radę Pracowniczą.
- ⁴³ «Tygodnik Płocki» z dnia 26 maja 1985 r. nr 21.
- ⁴⁴ Według danych uzyskanych w dziale ekonomicznym Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku
- ⁴⁵ Urządzenie do stabilizacji wyrobów z anilany opracowuje zespół w składzie: Mirosław Nowak, Józef Borawski, Józef Janicki i Mirosław Kopro-wicz.
- ⁴⁶ Według danych uzyskanych w dziale socjalnym Zakładów Przemysłu Dziewiarskiego Cotex w Płocku.

* * *

Ponadto informacji ustnych udzielili oraz służyli bezinteresowną pomocą, za co niniejszym serdecznie dziękuję: Hanna Krawczyk, Krystyna Kluska, Jadwiga Pęcherzewska, Teresa Staniszevska, Jan Mańkowski, Wiesław Lipczyński.

CZESŁAWA GAŚKA

ARCHIWA PŁOCKIE

(XIV w. — 1951 r. — rys. historyczny)

CZEŚĆ I

Wielowiekowa rola Płocka jako centrum Mazowsza Płockiego powodowała, że miasto było siedzibą różnych władz i urzędów, stanowiących istotny czynnik archiwotwórczy. Płock był kolejno siedzibą: książąt mazowieckich do czasu włączenia Mazowsza do Królestwa Polskiego, następnie, po wykształceniu się w ciągu XV i pierwszej połowy XVI wieku podziału administracyjnego Mazowsza — stolicą województwa płockiego. Po ostatnim podziale Polski w r. 1797, woj. płockie wraz z ziemią dobrzyńską i częścią województwa warszawskiego weszło w skład Prus Nowo-Wschodnich, w okresie zaś Księstwa Warszawskiego miasto stało się siedzibą departamentu i władz sądowych w postaci Trybunału Cywilnego. Po powstaniu Królestwa Kongresowego, ponownie przywrócono tutaj władze wojewódzkie, przemianowane w r. 1837 na gubernialne. W okresie I wojny światowej utworzono w Płocku gubernatorstwo wojenne i zarząd okręgowy cywilny. Po odzyskaniu niepodległości miastu pozostawiono już tylko funkcję siedziby powiatu. Wszystkie ww. władze,

zarząd miasta, władze powiatowe, sądowe i dziesiątki innych urzędów tworzyły w okresie swojego istnienia archiwa, przechowujące licznie wytworzone przez siebie akta.

Losy tych archiwów były różne. Dla większości z nich samodzielny ich żywot trwał tak długo jak istniał urząd, a po jego likwidacji akta trafiały drogą dziedziczenia do różnych sukcesorów lub przypadkowych instytucji, aby w końcu mocno zdziesiątkowane trafić w XX w. do którejś z placówek państwowej sieci archiwalnej. Inne, jak np. Archiwum Miejskie w Płocku, przetrwały na jednym miejscu całe wieki, legitymując się bogatą tradycją historyczną i niemniej bogatym zasobem. Na szczególną uwagę zasłużyły cztery archiwa, różne w charakterze i one są przedmiotem niniejszego opracowania. Dwa pierwsze, tj. Archiwum Zamku Płockiego i Archiwum Miejskie m. Płocka, należą do grupy archiwów istniejących przy urzędach, dwa pozostałe, tj. Archiwum Akt Dawnych przy Trybunale Cywilnym Płockim i Archiwum Państwowe w Płocku (działające